

## Norge 2014 – et eksperimentarium for bibliotek og demokrati? Også i Sverige? Og Finland?

Av Anders Ericson, i anledning [«Biblioteksmakt lokalt och globalt»](#) i Stockholm 17. november 2013.

Dette blir en oppdatering av min artikkel [Folkebiblioteket og merdemokrati i Bis nr 1 i år](#), som først og fremst ga eksempler på «ikke-saker» i norsk offentlighet, der jeg mener blant annet pressen svikter. Men der bibliotek bør kunne bidra med det jeg har valgt å kalle "[Biblioteket tar saka](#)"-tjenester (BTS). To nye norske bøker utdyper nå journalistikkens svake sider. Jeg skrev også om et nytt og spennende lovforslag. Dette er i løpet av sommeren vedtatt, men med et enda mer radikalt tillegg!

### En unik ny lovparagraf

Norge har hatt en lov om folkebibliotek siden 1935. Med blandet suksess; den har ofte satt et tak på virsomheten i steden for å løfte den opp. Lovens viktigste funksjon i dag garantien for gratisprinsippet og for at det skal finnes minst ett bibliotek i hver av de 428 kommunene (noe den nye «blåblå» regjeringa effektivt kommer til å undergrave ved å slå sammen kommuner ...). Men: I artikkelen min i Bis nr. 1 nevnte jeg forslaget til en ny passus i den norske folkebibliotekloven om at folkebiblioteket skal være «møteplass for offentlig samtale og debatt». Og jeg nevnte at Norsk Bibliotekforenings Hovedstyre gikk et steg videre og foreslo at folkebibliotekene i tillegg skulle være en «uavhengig (sv: oberoende) arena for offentlig samtale og debatt». Og dette ble faktisk vedtatt av Stortinget 21. juni! Jeg kjenner ikke til noen liknende presisering i noe lands biblioteklovgeving.

Departementet skriver i sin begrunnelse i [stortingsproposisjonen](#):

*«Departementet slutter seg til at bibliotekenes uavhengighet er viktig for å fylle funksjonen som en demokratisk arena, som skal være tilgjengelig for alle. Dette aspektet ved folkebibliotekenes funksjon bidrar til å oppfylle retten til ytringsfrihet, blant annet nedfelt i Grunnloven § 100, som pålegger staten å legge til rette for en åpen og opplyst offentlig samtale. **Det bør være klart at ingen skal kunne legge føringer (sv: påtrykning) på aktiviteter ved et folkebibliotek, eller innholdet i et folkebiblioteks programmering.** Et folkebibliotek skal være et sted for alle kommunens innbyggere, uavhengig av politisk ståsted, religion og sosial bakgrunn. **Formuleringen er knyttet til bibliotekene som uavhengig arena og det er ikke meningen at bestemmelsen skal begrense kommunenes arbeidsgiverrettigheter.** På denne bakgrunn foreslår departementet at formålsparagrafen endres slik det er foreslått i høringsnotatet, og at det presiseres at folkebibliotekene skal være uavhengige arenaer for offentlig samtale og debatt.» (mine uthevninger)*

Lovendringen trer i kraft 1. januar 2014. Det blir spennende å se hvordan den nye formuleringen blir oppfatta og praktisert. Kanskje får vi i 2014 (i Grunnlovens 200-års jubileumsår!) nye debatter om dette, når bibliotek, frivillig eller ufrivillig, tester kommunestyrets og administrasjonsledelsens grenser.

Under en [paneldebatt på Lillehammer i juni](#) fikk vi høre hvordan en kommuneledelse kan bli provosert. Den tidligere biblioteksjefen på Lillehammer «fikk påpakning (sv: avhyvling) og måtte gå flere runder med kommuneledelsen etter å ha annonsert folkemøter i biblioteket om kommuneplanen: - Da kommunen så seg som part i saken, mente kommuneledelsen at biblioteket som kommunal institusjon ikke kunne gjøre dette. Men vi holdt møtene, og det gikk bra».

Men etter 1. januar vil altså et folkebibliotek i en slik situasjon kunne vise til og dermed teste den

nye passusen i §1 i bibliotekloven.

### «Demokratisk vorspiel»

Det bør nevnes at Norsk Bibliotekforening (min arbeidsgiver når jeg er journalist og ikke driver med BTS) i anledning sitt 100 årsjubileum i år utlyste økonomisk støtte til lokale «[demokratiske vorspiel](#)»; med formål «å skape gode og viktige debatter med lokal forankring». På lista biblioteknorge (Biblists motsvarighet) tillot likevel en bibliotekstudent i Oslo seg å antyde at det ble mange valgdebatter (før stortingsvalget i september). Han savnet debatter som kunne provosere. Men han fikk få reaksjoner.

Etter valget har nødvendigvis andre saker vært aktuelle, se her [oversikt](#) over debattene. Men det er et stykke igjen til at biblioteket «tar saka».

### «Journalistikkens uutholdelige letthet»

Som sagt, er det i Norge i år kommet to bøker om pressen og journalistikken – og deres utilstrekkelighet. De to diskuterer blant annet «blindsoner» eller «ikke-saker» i norsk offentlighet, slik jeg gjorde i min artikkel i Bis nr 1.

I min artikkel nevnte jeg fire:

- Manglende kritikk av norsk bistandspolitikk og Norad (tilsv. SIDA).
- De negative konsekvensene av den norske pensjonsreformen
- Oljeboomen i Nord-Norge
- Klimakrise og nullvekst

I slutten av april kom rapporten [«Journalistikk og demokrati»](#), med journalisten *Sven Egil Omdal* som redaktør. Rapporten er finansiert av den viktige norske stiftelsen Fritt Ord. Tankegangen og eksemplene har visse sammenfall med min liste:

- Lokalsamfunn der regionaviser legger ned sine kontorer.
- EU og EØS, der avgjørelser får stor betydning for Norge.
- Miljø, klimaspørsmål . og olje- og energisektoren (jamfør min artikkel)
- Forvaltningen av norske arbeidstakers private pensjonsinnskudd.

Den andre boka har den talende tittelen [«Journalistikkens uutholdelige letthet»](#) og er skrevet av *Finn Sjøe*, pensjonert journalistprofessor ved Høgskolen i Oslo og Akershus og blant annet redaktør av avisa Klassekampen på 1970-tallet.

Han opererer med flere «blinde flekker». Han mener at på flere av disse områdene har pressen dekket dramatiske hendelser, og helst når de kan knyttes til personer: «... enkle og billige oppslag på det som er blitt "en snakkis"». Men den grundige, systematiske journalistiske dekningen mangler. Journalistikken tar opp mer eller mindre viktige symptomer på problemet, men ikke grunnleggende årsaker. Hans eksempler er:

- NAV, en enorm fusjon av offentlige etater i 2006, tilsvarende Försäkringskassan, men samtidig med ansvar for arbeidsformidling og sosialtjeneste.
- Politiet
- Den store omorganiseringen av Helse-Norge i 2002, der alle sjukehus ble underlagt et lite antall statlige helseforetak. Men som nå styres etter prinsipper «adoptert fra privat business».
- Norges deltakelse i krigen i Afghanistan.

- Bistandspolitikken (jamfør min artikkel)
- Korrupsjon i Norge
- De store migrasjonsbevegelsene i verden, Europa og Skandinavia.

Fins det liknende analyser av svensk presses «blinde flekker»? Av finsk presses? Da fins det også noe å begynne å jobbe med i biblioteka.

Men mye av dette er store nasjonale problem som et lokalt bibliotek ikke vil kunne ta tak i. Om man da ikke kunne tenke seg nettverk av bibliotek? Inklusive høyskole- og universitetsbibliotek?

### **Global «BTS»**

Nylig ble det lansert en norsk tjeneste i BTS-ånd med global interesse. Med [Global surveillance](#) har Universitetsbiblioteket i Oslo såvidt jeg kan se etablert en av de beste og mest brukervennlige kilde- og medieoversiktene innen det voksende feltet global overvåking, hovedsaklig rundt tilfellet Edward Snowden og hans avsløringer av PRISM og NSA m.m. Ingen Wikipediaartikler, uansett språk, er så brukervennlige.

Men et apropos til Wikipedia: Jeg har ingen oversikt over hvor mye bibliotekarer bidrar til artikler på Wikipedia, men det burde være mange flere lenker til innhold i bibliotek.

Likevel vil jeg tro de første tjenestene i BTS-ånd vil bli lokale. Med utgangspunkt i at lokalpressen er den som forvitrer raskest. Den nevnte boka fra Fritt Ord foreslår 9 initiativ for å høyne kvaliteten på lokalpressen, og ett av disse involverer bibliotek:

*«Folkebibliotekenes forsøk med modellbibliotek bør utvides til også å utforske ulike former for samarbeid med lokal- og regionaviser. Mulige former for samarbeid kan være samlokalisering, felles arrangementer, felles arbeidskraft eller prosjekt for utvikling av lokale innholdstjenester»*

Jeg samarbeider nå med Omdal for å finne lokale «testpiloter» på bibliotek- og pressesiden. I forhold til BTS blir dette litt «omvendt»; her er ikke biblioteket et korrektiv eller alternativ til pressen, men en samarbeidspartner. Dette kan reise utfordringer, men bør ses nærmere på.